

سیاست خارجی مشکل اول اقتصاد

کوروش احمدی

دبلمات‌پیشین

اجماع وجود دارد که کشور با شرایط دشواری در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی مواجه است. رشد ارزهای خارجی و طلا و بهای مواد غذایی، اقتصاد را در موقعیت دشواری قرار داده و جامعه را مشوش کرده است. هشدار دکتر عبده‌تبریزی در مورد دلاریزه‌شدن کشور و امکان جهش تورمی از ۶۰ درصد به دو، سه هزار درصد، بازتاب وسیعی داشته است. در چنین شرایطی، به‌طور طبیعی بر شدت اختلاف‌نظرهای سیاسی درباره چگونگی برون‌رفت از وضعیت کنونی افزوده شده و این سؤال اساسی در مرکز توجه قرار گرفته است که چگونه می‌توان این روند مخرب را متوقف و معکوس کرد. در نامه اخیر جمع متوعی از اقتصاددانان بر حذف هزینه‌های غیرمولد از بودجه، انجام اصلاحات اقتصادی و قیمتی بدون تحمیل هزینه آن تنها بر افشار آسیب‌پذیر، جلب اعتماد عمومی از طریق شفاف‌کردن منابع و مصارف بودجه و... تاکید شده است. این توصیه‌ها بسیار ارزنده است و اقتصاددانان حتما می‌توانند توصیه‌های متنوع دیگری نیز در طیفی از حوزه‌های سیاستی و سیاست‌گذاری ارائه کنند. اما سؤال این است که در شرایط اقتصادی، اجتماعی و روانی کنونی آیا این توصیه‌های سیاستی ارزنده کافی است و آیا بدون برداشتن کام‌های سیاسی مهمی در سیاست داخلی و سیاست خارجی سازوکارهای صرفا اقتصادی می‌تواند کشور را از منطقه خطر خارج کند؟

بعید است بتوان به این پرسش پاسخ مثبت داد. مادام که تحریم به‌عنوان حربه‌ای تورم‌زا برقرار است و مادام که کشور در حالت تعلیق ناشی از وضعیت نه جنگ، نه صلح قرار دارد و احساس عمومی این است که مقامات گرفتار نوعی سردرگمی و بی‌تصمیمی هستند و فقدان امید به آینده سرعت‌گیر اصلی در برابر فعالان اقتصادی است، بعید است سازوکارهای اقتصادی و سیاستی به‌تنهایی کارایی کافی داشته باشند؛ به‌ویژه در شرایطی که پرداختن به مشکلات بزرگی مانند سوء‌مدیریت و فساد سیستماتیک هم فرصت بیشتری می‌طلبد و هم طاعتیت بیشتر.

در چنین شرایطی، ایجاد تحولی در سیاست خارجی می‌تواند به نحو مؤثری کشور را از منطقه خطر خارج کرده و فرصت و فراغت لازم را برای پرداختن به مشکلات بزرگ داخلی فراهم کند. نظام چاره‌ای ندارد جز اینکه امکان رسیدن به توافقی با آمریکا را جدی‌تر بررسی کند.واقع‌بینی ایجاب می‌کند که موقعیت آمریکا به‌عنوان قدرتی در نظر گرفته شود که همچنان از نظر اقتصادی و نظامی بلامنازع است و نشانه‌ای که حاکی از احتمال افول آن حداقل در دوره‌ای که به کار ما بیاید، باشد، وجود ندارد. اقتصاد آمریکا که مبنای اصلی توان نظامی آن کشور است، همچنان فاصله معناداری با دیگر قدرت‌های جهانی دارد. درحالی‌که اقتصاد آمریکا از ۲۰۰۸ تا ۲۰۲۴ ۲۰۴۴ درصد بین ۱۲۰ تا ۱۳۰ درصد داشته، رشد اقتصاد اروپا در همین مدت از ۶۰ تا ۷۰ درصد بوده و رشد اقتصاد روسیه از ۲۲ درصد فراتر رفته است. در همین مدت تنها چین رشد چشمگیری بسیار فراتر از رشد آمریکا داشته و در حدود ۲۸۰ درصد بر حجم اقتصاد خود افزوده است. با این حال، اقتصاد آمریکا با تولید ناخالص داخلی نزدیک ۳۰ تریلیون دلار همچنان فاصله درخرو توجهی با اقصاد چین با حدود ۱۸ تریلیون دارد. با توجه به کاهش رشد اقتصاد چین طی پنج سال گذشته از حدود متوسط ۹ درصد در دهه‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۰ به بیش از چهار درصد، روشن نیست آیا چین خواهد توانست حرکت موفق خود برای پشت سر گذاشتن اقتصاد آمریکا را ادامه دهد یا خیر. در دولت‌های دموکرات در آمریکا، ایران می‌توانست به ابزارها و استدلال‌های حقوقی و راه‌هایی مانند دیپلماسی مسیر ۲، تماس مردم با مردم، برخی تماس‌های دیپلماتیک و تا همین اواخر مذاکرات غیرمستقیم با میانجیگری این یا آن کشور امید ببندد. حتی در دولت اول ترامپ نیز امکان رسیدن به توافقی با او در محدوده خط قرمزهای ایران در مورد نظیر او مبنی بر «اصلاح برجام» وجود داشت. فرصت تفاهم در دولت بایدن هم از دست رفت. اما اکنون شرایط به دو دلیل متحول شده است: اول اینکه ترامپ با سرعت در راستای شخصی‌سازی سیاست خارجی حرکت کرده و نته‌تها دیپلمات‌ها و شورای امنیت ملی را عملا حذف کرده، بلکه حتی وزیر‌خارجه نیز دیگر نقش چندانی ندارد. دوم اینکه ترامپ همچنین کلیت حقوق بین‌الملل را نیز کنار گذاشته و کانال‌های دیپلماتیک سنتی را بسته و ارزشی برای این رویه‌های سنتی قائل نیست.

‎
سه‌شنبه ۲۵ آذر ۱۴۰۴
۲۵ جمادی الثانی ۱۴۴۷
۱۶ دسامبر ۲۰۲۵
سال بیست‌ودوم
شماره ۵۲۸۱
۳۰ هزار تومان
۱۲ صفحه
‎

روزنامه

«شرق» به مناسبت تولد روزنامه دنیای اقتصاد رقابت نابرابر رسانه‌های دولتی و خصوصی و تأثیر آن بر انحراف از توسعه در کشور را بررسی می‌کند

رسانه

به مثابه توسعه

«شرق» در گفت‌وگو با نمایندگان مجلس پروژه انتقام از ظریف تاحمله به اژه‌ای و پزشکیان را بررسی می‌کند

تندروها علیه همه

گزارش تیتربیک‌ردار صفحه ۲ بخوانید

بررسی وضعیت لاله‌زار در گفت‌وگو با فعالان فرهنگی به بهانه آتش سوزی سینما ایران

خاطره‌های پرپر شده

این گزارش را در صفحه ۸ بخوانیدعکس: علیرضا خاوری/تصویر آگرتا

یادداشت

فانی؛ فرزانه‌ای که فرزangi را تجسم بخشید

مهدی افشار

که به مناسبت روز کتابدار در ستایش سه چهره کتابدار، خانبا یا مشار، نوش آفرین انصاری و کامران فانی رقم زدم، نوشتم که فانی صولت مردان خرد را دارد و صلابت دانشوران را؛ که صولت خردمندان بهروزی و صلابت دانشوران، اندیشه‌ورزی است و این سخن را بی‌هیچ گرافه‌ای نوشته بودم، چون بی‌دریغ آموزش می‌داد و بی‌هیچ متنی در نشست‌های فرهنگی و ادبی شرکت می‌جست، در کتابی که با عنوان «سی سال تجربه، سی سال ترجمه» تالیف کردم، گفت‌وگویی درازدامن با هر دو ایشان داشتم، فانی و خرمشاهی را می‌گویم و از آن گفتارها که به نوشتار آمده، می‌توان دریافت که هر دو ایشان تا چه پایه و مایه‌ای از

یادداشت

آیا این پیش‌بینی محقق می‌شود؟

حسین چقگو

کارشناس اقتصادی

خواستار آن شدند که «سیاست‌های پولی، ارزی، تجاری و مالی به‌گونه‌ای تنظیم شود که زمینه رانت‌جویی و فساد را از بین ببرد» (۱۴/۰۴/۰۱۷). ب. نبود اجماع در سطح راهبردی را که بخشی از آن ایدئولوژیک و بخشی دیگر به خاطر منافع گروه‌های ذی‌نفوذ است، می‌توان با اشاره به نامه اخیر همان گروه از اقتصاددانان (نامه ۱۸۰ اقتصاددان و کنشگر اقتصادی و اجتماعی- ۱۴۰۴/۰۹/۱۵) تبیین کرد؛ نامه‌ای که در آن این افراد ضمن تاکید بر انجام اصلاحات اقتصادی، این امر را مستلزم ایجاد توازن در بودجه و کاهش هزینه‌های غیرکارا دانستند و اینکه «دولت باید شجاعت نشان دهد و ردیف‌های پرهزینه، کم‌اثر و فاقد بازده اجتماعی را کاهش دهد یا حذف کند... اما هزینه این رویکرد را نباید تنها بر دوش مردم بگذاریم... فشار اصلاحات قیمتی بر گروه‌های کم‌درآمد باید به حداقل ممکن برسد، بی‌آنکه به بازگشت سیاست‌های پرهزینه و ناکارآمد گذشته منجر شود». نگاه و نظری که قاعدتا باید مورد استقبال همه افراد و جریان‌ها به‌ویژه جریان‌های به‌اصطلاح عدالت‌طلب قرار می‌گرفت، اما چنین نشد و این نامه به‌هیچ‌وجه به مذاق این گروه‌های پر قدرت خوش نیامد و در رسانه‌های آنها با تیرهای مانند «اقتصاددانان لیبرال‌کمونیست بهانه‌گیر» (جوان- ۰۹/۱۶) و «عاملان وضع موجود طلبکار شدند» (کیهان- ۰۹/۱۷) و... مورد هجوم قرار گرفت. این نوع ادبیات و سطح برخورد نشان می‌دهد که تعارض‌ها بین گروه‌های قدرتمند در درون و بیرون حاکمیت و حتی با دولت و بدنه کارشناسی آن، راهبردی و نه سیاستی است و نشانه‌های آن را هرروزه نه‌فقط در عرضه اقتصادی و مثلا انضباط مالی و بودجه‌ای دولت و آزادسازی و سرکوب‌نگدن قیمت‌ها و... بلکه حتی در عرصه سیاست خارجی و داخلی و سیاست‌های فرهنگی و اجتماعی می‌توان مشاهده کرد.

دانش ترجمه برخوردار بوده‌اند و فراتر چه روح انسانی‌ای در واژه واژه گفتارهایشان جاری است. اگرچه از فانی چند ترجمه از آثار گران قدری همچون «سه خواهر» و «مرغ دریایی» آنتوان چخوف به جای مانده، اما او را بیشتر در عرصه دانشنامه‌نویسی باید شناخت. قطعا دیگران درباره آثار او و نقش پررنگش در تالیف و آفرینش ۳۵ جلد دانشنامه دانش‌گستر و دایرة‌المعارف اسلامی و دایرة‌المعارف تشیع و دانشنامه کودکان و نوجوانان خواهند نوشت، اما می‌خواهم یادی کنم از کلامی که به جد و طنز می‌گفت که بهتر است دایرة‌المعارف یا دانشنامه را از حرف «ی»، آخرین حرف فارسی آغاز کنیم، چون هرچه دایرة‌المعارف تدوین می‌شود، نیمه‌کاره باقی می‌ماند و به انتها نمی‌رسد و اگر از حرف آخر آغاز کنیم، شاید برسد به دایرة‌المعارف‌های نیمه‌کاره‌ای که به جای مانده است. ورودی به زندگی خصوصی او ندارم، فقط می‌دانم هرگز ازدواج نکرد و از دیرباز با عشقش، کتاب، زیسته بود و ۸۱ سال زیست و چه خوب و مفید زیست و اثرگذار. اندوه من از کوچ او از آن روی است که فانی، تکرارشدنی نیست و اندوه بزرگ‌ترم از آن است که جایگزینی برای او نمی‌بینم، برای آن همه شور و آن شوق در فرزانه‌زیستی.

برگزیده‌ها

تاکید متقابل ایران و آژانس بر مواضع بدون چشم‌انداز توافق فوری

فرسایش در مدار هسته‌ای

۳

گزارش «شرق» ۴۲ ماه پس از انتشار اسامی روان‌شناس‌های بدون مجوز از سوی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره کشور

سرانجام پرونده ۸۰۰ روان‌شناس بی‌مجوز

۱۰

چند سکناس از دعای لفظی و فیزیکی فقط در یک روز

امان از این فوتبال پرخاشگر

۹

گفت‌وگو با ناصر غیائی درباره ترجمه‌اش از کتاب «نامه‌های کافکا به اولتا و خانواده»

خندیدن در دل هراس

۶

«نه» تاریخی شیلی به کمونیسم و وحشت

۵

سفر وزیر امور خارجه ایران به بلاروس و نقش راهبردی تهران در جغرافیای تحریم؛

ایستگاه مینسک

۳

یادداشت

قدرت پنهان، فرصت ملی

حامد نقی‌او

کارشناس سیاست خارجی

ایرانیان خارج مانند فرزندان یک خانواده بزرگ‌اند؛ هرکدام با سلاطین و خواسته‌های متفاوت؛ برخی نزدیک و برخی دور، بعضی خلف و بعضی ناخلف. اما در نهایت همه بخشی از همان خانواده ملی هستند. همان‌طور که در یک خانواده برای پیشرفت باید تفکرات مختلف را مدیریت کرد، در جامعه ایرانیان برون‌مرز نیز هنر سیاست‌گذاری ارن است که این تفاوت‌ها نه به شکاف، بلکه به هم‌افزایی تبدیل شوند. ایرانیان مقیم خارج، با حضور چشمگیر در عرصه‌های دانش، اقتصاد، فرهنگ و رسانه در جهان، یکی از منابع اثرگذار اما کم به کار گرفته‌شده در صحنه بین‌الملل به‌شمار می‌روند. این جامعه، همانند شبکه‌ای گسترده و پرنفوذ، می‌تواند در کنار دیپلماسی رسمی، نقشی مکمل و تقویت‌کننده در پیشبرد اهداف کلان ملی ایفا کند. در شرایط جهانی پیچیده امروز که کامیابی در میدان‌های اقتصادی، دانشی و رسانه‌ای نیازمند پیوندها و نفوذ فرامرزی است، بهره‌گیری از این سرمایه پنهان می‌تواند گشایش‌بخش راه‌های تازه‌ای برای پیشرفت کشور باشد. تجربه دیگر کشورها نشان می‌دهد ملت‌هایی مانند هند، چین و ترکیه، با به‌کارگیری هوشمندانه توان اتباع خود در بیرون از مرزها، توانسته‌اند دستاوردهای شایانی در جذب سرمایه، انتقال فناوری و تأثیرگذاری فرهنگی به دست آورند. بااین‌حال، موفقیت این کشورها تنها به دلیل بهره‌گیری از شبکه‌های فرامرزی نبوده، بلکه به دلیل فراهم‌آوردن زمینه‌های جذاب داخلی مانند ثبات اقتصادی، چارچوب‌های قانونی شفاف و حمایت از سرمایه‌گذاری و نوآوری بوده است. این الگوها نشان می‌دهد که دیپلماسی دیاسپورا، اگر به‌درستی طراحی و اجرا شود، می‌تواند به یکی از ستون‌های سیاست خارجی بدل شود. ایران نیز با توجه به گستردگی و تنوع جامعه ایرانیان خارج، به ظرفیت مشابهی دارد، اما تاکنون این ظرفیت به‌طور راهبردی فعال نشده است.

‎
دومینامه در صفحه ۴

‎
دومینامه در صفحه ۴